

Το πρόβλημα της ετερότητας και η αντιμετώπισή του από τους πρωταγωνιστές στα διηγήματα του Γ. Βιζυηνού

Πολιτισμός / Λογοτεχνία - Φιλολογία

Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bit.ly/2fbqF9Y>]

Τον απασχολεί σοβαρά, επίσης, και το θέμα του Άλλου, του διαφορετικού, το πρόβλημα της ετερότητας, επειδή το «συναντά», το ζει και ο ίδιος ποικιλοτρόπως. Ο Βιζυηνός γεννιέται και μεγαλώνει σ' ένα χωριό της Ανατολικής Θράκης, τη Βιζύη, όπου συζούν Έλληνες και Τούρκοι[575]. Γνωρίζει, συνεπώς, από την παιδική του ηλικία τη διαφορετικότητα και στη συνέχεια τη βιώνει ως επιφυλακτικότητα και μεροληπτικότητα στην Αθήνα, όταν έρχεται για να ολοκληρώσει τις σπουδές του. Αντιμετωπίζεται «εχθρικά» από τους «κατεστημένους» φιλολογικούς κύκλους της -είναι ένας τουρκομερίτης γι' αυτούς[576], ο οποίος, μάλιστα, όταν βραβεύεται για τον Κόδρο (1874), δεν έχει τελειώσει ακόμα το Γυμνάσιο[577]. Δέχεται επιθέσεις από τον τύπο και σε κάποιες περιπτώσεις γίνεται και θέμα των

γελοιογράφων[578]. Γι' αυτό και στα διηγήματά του η ετερότητα αποτυπώνεται πολυεπίπεδα: σε σχέση με τη φυλή, τη θρησκεία, την κοινωνική καταγωγή, το φύλο και τις δεξιότητες κάποιου. Αντίδρασή του -ενδεχομένως- σε αυτήν τη μεροληπτική αντιμετώπιση που γνωρίζει στην Αθήνα είναι η έκδοση του πρώτου διηγήματός του στο εξωτερικό (1883).

Οι

Τούρκοι των διηγημάτων του που πρωταγωνιστούν είναι ή θεωρούνται τρελοί - Κιαμήλ, Σελήμ- και ο αφηγητής αισθάνεται φιλικά για τους συγκεκριμένους Τούρκους με τους οποίους συγχρωτίζεται, ενώ εχθρικά προς τους Τούρκους γενικότερα. Η απαξίωση του Άλλου -του τραυματισμένου Κιαμήλ- από τον Χρηστάκη «διευκολύνει» την δολοφονία του, γιατί ο Κιαμήλ αγνοεί την εμφανισιακή ομοιότητά του με αυτήν του Χαραλαμπή του Μητάκου. Η υποτίμηση των Ρώσων, Σλάβων και χριστιανών, από τον Σελήμ, Τούρκο και μουσουλμάνο, ενδυναμώνει το μίσος του γι' αυτούς και την επιθυμία του να πολεμήσει εναντίον τους και να τους εξοντώσει. Η απόρριψη, κυρίως, της δεύτερης θετής κόρης, της Κατερινιώς, μιας υιοθετημένης αδελφής κακοσχηματισμένης, κακόγνωμης και δύσνοης, από τους βιολογικούς γιούς της Δεσποινιώς προκαλεί σοβαρή ενδοοικογενειακή κρίση. Ο πατέρας του Σελήμ απορρίπτει τους δυο γιούς του, γιατί ήταν διαφορετικοί από αυτόν και καταλήγει σε οικογενειακά αδιέξοδα. Συνεπώς, η εχθρική και μεροληπτική αντιμετώπιση του Άλλου στα διηγήματά του οδηγεί τους ήρωές του σε πολύμορφα αδιέξοδα. Στα διηγήματα του Βιζυηνού, συνεπώς, «εκμαιεύεται» μια ορθόδοξη θεολογική άποψη ότι η ουσία της αμαρτίας είναι ο φόβος για τον Άλλο, που είναι μέρος της απόρριψης του Θεού[579].

Επιπροσθέτως, τον προβληματίζουν οι εκτροπές των πιστών από τη χριστιανική ηθική στην καθημερινότητά τους. Η δεισιδαιμονία, η προκατάληψη, η μαγεία/ειδωλολατρία, αλλά και η καλλιέργεια «ιδιοτελούς» σχέσης με τον Θεό και η σιμωνία είναι οι «αδυναμίες» που, κυρίως, θίγονται. Η γενέτειρά του, η Θράκη,

θεωρείται δίοδος των ανατολίτικων μυστικιστικών τελετουργιών και ο μύθος του Ορφέα το επιβεβαιώνει[580]. Τη μαγεία/ειδωλολατρία αξιοποιούν και οι δύο μητέρες στο «Ποῖος ἦτον ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου», χριστιανή και μουσουλμάνα, για να πετύχουν τον στόχο τους, την εύρεση του φονιά του Χρηστάκη, και η μαγεία, η «κοσκινομαντεία» στην περίπτωση μας, απαντά «σωστά» στην αναζήτησή τους. Η μητέρα στο «Ἀμάρτημα τῆς μητρός μου», για να επιτύχει την αποκατάσταση της υγείας της κόρης της, δεν διστάζει να συμβιβάσει τη θρησκεία με τη δεισιδαιμονία, τα αγιάσματα με τις γοητείες. Ο αφηγητής, ο επιστήμονας Βιζυηνός, ενώ ενοχλείται -λεκτικά δηλώνεται αυτό- από την μαγεία/δεισιδαιμονία δεν προβαίνει, όμως, σε καμία υπονόμευσή της, ούτε την αντιπαραθέτει στην επιστήμη· η Αννιώ δεν εξετάζεται ποτέ από κανέναν επιστήμονα-γιατρό, δεν της δίνεται «αυθεντικό» φάρμακο, ούτε ανατρέπεται η «διάγνωση» της αθιγγανίδος για τον δολοφόνο του Χρηστάκη. Στο μόνο διήγημα στο οποίο καταρρίπτεται η δεισιδαιμονία είναι στο σύντομο και εύθυμο διήγημά του «Πρωτομαγιά», όπου στο επιμύθιό του ο αφηγητής (ο Βιζυηνός) ερμηνεύει έλλογα το ατύχημα που συνέβη απορρίπτοντας, συγχρόνως, την όποια «μαγική» του εκδοχή.

Οι ήρωες των αφηγημάτων του συχνά επιδιώκουν την ανάπτυξη μιας «εμπορικής συναλλαγής», μιας δοσοληψίας, με τον Θεό, να δώσουν και να πάρουν, στάση που παραπέμπει στην ειδωλολατρία, αλλά και στη βαθύτερη επιθυμία των ανθρώπων -κάθε εποχής- να επιτύχουν εκ του ασφαλούς το επιθυμητό για αυτούς αποτέλεσμα. Παρενθετικά θίγεται απαξιωτικά η Σιμωνία[581], η εμπορία της θείας Χάριτος, η οποία καταδικάστηκε και στην Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο (691- 692 μ. Χ.) στον εικοστό δεύτερο και εικοστό τρίτο κανόνα της[582].

(συνεχίζεται)

[575] Π. Αθανασιάδης, «Βιζύη το 1886» στο *Ιστορία Εικονογραφημένη 376 (1999)* σσ.60-65.

[576] Μ. Φάϊς, *όπ. παρ. σ.80.*

[577] Β. Αθανασόπουλος, «Τα φοιτητικά του χρόνια» στο *Οι μύθοι της ζωής και του έργου του Γ. Βιζυηνού, όπ. παρ., σσ. 37-47, εδώ σ.45.*

[578] Β. Αθανασόπουλος, «Ο Βιζυηνός εκατό χρόνια μετά την έξοδό του από το φρενοκομείο», *όπ. παρ., σ.1404.*

[579] Ι. Ζηζιούλας, «Κοινωνία και ετερότητα» στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.oodegr.com/oode/dogma/ktisi/to_allo_1.htm (Ημερομηνία ανάκτησης: 13-8-2014).

[580] Ι. Κακριδής, «Ορφέας» στο *Ελληνική Μυθολογία, Οι ήρωες τόμος 3ος (Αθήνα: Εκδόσεις Εκδοτική Αθηνών, 1986)* σσ.293-299, εδώ σσ.296-299.

[581] Μ. Καμπούρη, *Η Σιμωνία κατά τους ιερούς κανόνες, μεταπτυχιακή εργασία στο Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ. (2011)*

στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://invenio.lib.auth.gr/record/129007/files/GRI-2012-8482.pdf> (ημερομηνία ανάκτησης: 30-5-2014).

[582] Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδος, Κανών ΚΒ΄: «Τοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένους, εἴτε ἐπισκόπους, ἢ οἰουσδήποτε κληρικούς, καὶ οὐ κατὰ δοκιμασίαν, καὶ τοῦ βίου αἵρεσιν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· ἀλλὰ καὶ τοὺς χειροτονήσαντας».

Κανών ΚΓ΄: «Μὴ χρηματίζεσθαι ἕνεκα τῆς μεταλήψεως. Περὶ τοῦ μηδένα τῶν εἴτε ἐπισκόπων, εἴτε πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων, τῆς ἀχράντου μεταδιδόντα κοινωνίας, παρὰ τοῦ μετέχοντος εἰσπράττειν, τῆς τοιαύτης μεταλήψεως χάριν, ὀβολούς, ἢ εἶδος τὸ οἰονοῦν. Οὐδὲ γὰρ πεπραμένη ἡ χάρις, οὐδὲ χρήμασι τὸν ἁγιασμόν τοῦ Πνεύματος μεταδιδόαμεν, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις τοῦ δώρου ἀπανουργεύτως μεταδοτέον. Εἰ δὲ φανείη τις τῶν ἐν κλήρῳ καταλεγόμενων ἀπαιτῶν, ᾧ μεταδίδωσι τῆς ἀχράντου κοινωνίας, τὸ οἰονοῦν εἶδος, καθαιρεῖσθω, ὡς τῆς Σίμωνος ζηλωτῆς πλάνης καὶ κακουργίας» στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/tributes/regulations/056_en_troyllw.htm
(ημερομηνία ανάκτησης: 2-7-2014).

<http://bit.ly/2fp80tF>